

عوامل موثر بر تغییرات ارزش پول ملی و تاثیر آن بر شاخص رقابت پذیری در اقتصاد ایران طی سال های ۱۳۹۷-۱۳۵۸

وحید منافی انور^۱

دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۱۸ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۰۴

چکیده

امروزه ارزش پول ملی کشورها نه تنها تحت تاثیر سیاست های اقتصادی داخلی هر کشور قرار دارد، بلکه هرگونه رخداد اقتصادی و سیاسی در عرصه بین الملل نیز بر ارزش پول داخلی و به دنبال آن بر اقتصاد تاثیر خواهد گذاشت. هسته مرکزی اقتصاد کلان در نظام ارزی انعطاف پذیر، نقش نرخ ارز در تاثیر بر رقابت پذیری کشور در بازار جهانی برای کالاهای کشور است. اگر قیمت کالایی که در کشور تولید می شود نسبت به قیمت کالاهای رقیب در بازار جهانی کاهش یابد بر رقابت پذیری کشور افزوده می شود و برعکس. کشورهایی که درآمدهای ارزی آنها از محل صادرات صنعتی تامین می شود معمولاً تلاش می کنند برای حفظ توان رقابتی خود، تورم داخلی را کنترل کنند و نرخ اسمی ارز را چنان تعیین نمایند که ضمن حفظ موازنه پرداخت ها، رقابت پذیری آنها در بازار جهانی مخدوش نگردد. هدف این تحقیق بررسی تغییرات ارزش پول ملی و تاثیر آن بر شاخص رقابت پذیری در اقتصاد ایران طی دوره زمانی ۱۳۵۸-۹۷ می باشد. تخمین معادلات به روش خود بازگشتی با وقفه های توزیعی (ARDL) و با استفاده از نرم افزار Microfit4.1 انجام شده است. در این پژوهش ۲ مدل اقتصاد سنجی تخمین زده شده است، ابتدا مدل عوامل موثر بر تغییرات ارزش پول ملی تخمین زده شده و سپس مدل تاثیر ارزش پول ملی و سایر متغیرهای مستقل بر شاخص رقابت پذیری (نرخ ارز موثر واقعی) مورد ارزیابی قرار گرفته است. نتایج نشان می دهند که با کاهش ارزش پول ملی شاخص رقابت پذیری به صورت مداوم کاهش یافته است.

واژگان کلیدی: ارزش پول، نرخ ارز، شاخص رقابت پذیری، نرخ ارز موثر واقعی، ARDL

طبقه بندی JEL: E52, F31, F41, P52

^۱. دانشجوی دکتری دانشکده اقتصاد دانشگاه پیام نور تهران (vahidm15@yahoo.com)

۱- مقدمه

ارزش پول ملی کشورها به عنوان یکی از متغیرهای کلیدی اقتصاد کلان و به دلیل اثرات متقابل آن با سایر متغیرهای اقتصادی همواره مورد توجه سیاست گذاران پولی کشورها است و تعیین ارزش پول ملی و عوامل موثر بر آن و تاثیر ارزش پول ملی بر شاخص رقابت پذیری بین المللی در سیاست گذاری های اقتصادی از اهمیت به سزایی برخوردار است. تغییر ارزش پول ملی، مجموعه ای از تغییرات متفاوت و حتی متضاد را در بخش خارجی و داخلی اقتصاد به همراه دارد که برآیند آن می تواند عملکرد اقتصاد کشور را تحت تاثیر مثبت یا منفی قرار دهد. تعیین ارزش پول ملی از یک طرف نقش موثری در صادرات و واردات و به تبع آن تنظیم و تعدیل تراز تجاری و تراز پرداخت های کشور دارد و از طرف دیگر از نقش موثری در تعیین قدرت رقابتی تولیدکنندگان داخلی در برابر رقبای خارجی در بازارهای داخلی و خارجی و به تبع آن تعیین میزان تولید و اشتغال برخوردار است. تعیین ارزش پول ملی همچنین می تواند بر سطح عمومی قیمت ها و به تبع آن تورم نیز موثر باشد. نرخ ارز به عنوان معیار برابری ارزش پول ملی یک کشور در برابر پول کشورهای دیگر و بیانگر وضعیت اقتصادی آن کشور در مقایسه با شرایط اقتصادی سایر کشورهاست. در یک اقتصاد باز، نرخ ارز به دلیل ارتباط متقابل آن با سایر متغیرهای داخلی و خارجی، متغیری کلیدی به شمار می رود که سیاست های اقتصادی داخلی و خارجی و تحولات اقتصادی، بر آن تاثیر می گذارند. در مقابل نرخ ارز متغیری است که می تواند عملکرد اقتصاد و متغیرهای اقتصادی را تحت تاثیر قرار دهد (مهرابی و جاویدان، ۱۳۸۹، ۲). کشوری که رشد اقتصادی مطلوب و سریع تر نسبت به سایر کشورها داشته باشد، ارزش پولش تقویت خواهد گردید. رشد هریک از فاکتورهای اقتصادی مانند: تولید ناخالص داخلی، فروش های جزئی، تولیدات صنعتی و ظرفیت تولید و اشتغال باعث افزایش تقاضا برای یک ارز و در نتیجه تقویت آن ارز می گردد (پرهیزکار، ۱۳۸۸، ۸). شناسایی رابطه میان تغییرات در موقعیت رقابتی یک کشور و تغییرات در نرخ ارز مؤثر واقعی از موضوعات مهم در اقتصاد است. نرخ ارز مؤثر واقعی که تغییر و تحول قیمت ها و هزینه های نسبی را با یک پول مشترک اندازه می گیرد، عمومی ترین شاخص استفاده شده برای رقابت پذیری است. این شاخص، موقعیت رقابتی کشور را نشان می دهد. تغییر در متغیرهای بنیادین اقتصاد، نرخ ارز مؤثر واقعی را تغییر داده و در واقع باعث تغییر در رقابت پذیری کشور می شود (مجرد و رازینی، ۱۳۸۷، ۳). بنابراین با کاهش مداوم ارزش پول ملی در ۴ دهه اخیر و از طرف دیگر با تاثیر ارزش پول ملی بر سطح رقابت پذیری بین المللی کشور این تحقیق به این مساله می پردازد که تغییرات ارزش پول داخلی به چه شکل بوده و چگونه و به چه میزانی رقابت پذیری کشور دچار تغییر شده است. این مقاله در ۵ بخش تنظیم شده که در آن ابتدا مقدمه و در ادامه مبانی نظری و پیشینه تحقیق، سپس روش شناسی پژوهش و یافته های تحقیق و در بخش پایانی نیز نتیجه گیری و پیشنهادات مطرح گردیده است.

۲- مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۲-۱ اتخاذ سیاست های نرخ ارز

اتخاذ سیاست های نرخ ارز مناسب در کشورهای در حال توسعه، همواره بحث برانگیز بوده است. بحث ها بر محور میزان نوسانات نرخ ارز در رودرویی با شوک های داخلی و خارجی متمرکز هستند. نوسانات نرخ ارز در عملکرد اقتصادی کشور نقش اساسی دارند. از این رو، برای بررسی تأثیر نوسانات نرخ ارز بر رشد تولید و تقاضای کشور، بررسی مقدار مطلوب این نوسانات، امری اجتناب ناپذیر خواهد بود. با کاهش ارزش پول رایج کشور، قیمت کالاهای خارجی نسبت به کالاهای داخلی، گران تر می

شود و رقابت بین المللی بهبود می یابد. نتیجه نهایی می تواند بهبود فعالیت های اقتصادی باشد. به بیان دیگر، در اثر کاهش ارزش پول داخلی، مخارج از کالاهای خارجی به کالاهای داخلی تغییر جهت می دهند. البته، توفیق تنزل ارزش پول در تحریک توازن بازرگانی خارجی تا حد قابل توجهی به جابه جایی تقاضا در سمت و سوی مناسب و ظرفیت اقتصاد در تأمین تقاضای اضافی از طریق عرضه بیشتر کالاهای وابسته است. تجربیات بحران های ناشی از شوک های غیرقابل پیش بینی نوسانات نرخ ارز، اهمیت بررسی تاثیر پذیری واحدهای اقتصادی از اینگونه شوک ها را در طراحی سیاست های نرخ ارز مناسب، حائز اهمیت نموده است. از این رو است که در بررسی های نظری به دو شوک قابل پیش بینی و غیرقابل پیش بینی در تحقیقات اخیر توجه ویژه شده است. در نوسانات نرخ ارز قابل پیش بینی، هزینه کالای تولیدی و پیش بینی تولیدکنندگان از رقابت نسبی مشخص می شود. در نوسانات نرخ ارز غیرقابل پیش بینی، شرایط اقتصادی از بعد خالص صادرات، تقاضای پول و کالای تولیدی مورد بررسی و توجه قرار می گیرد. در این بررسی ها فرض می شود که متغیر نرخ ارز تصادفی بوده و از یک توزیع آماری تصادفی متقارن پیروی می کند و وضعیت پایدار حول وحوش روند تصادفی، در نوسان است. این روند در طول زمان نسبت به تاثیر واحدهای اقتصادی از متغیرهای اساسی اقتصاد کلان واکنش نشان داده و در تغییر است. نوسانات غیرقابل پیش بینی حاوی شوک های مثبت بهبود نرخ ارز یا شوک های منفی تنزل نرخ ارز هستند. (توکلی و سیاح، ۱۳۹۰، ۳)

۲-۲ رقابت پذیری

هدف از کسب رقابت پذیری و کسب قدرت رقابتی، تسلط بر بازار، توسعه و رشد سودآوری و بهبود کیفیت زندگی است. در اقتصاد جهانی، رقابت پذیر بودن به معنای امکان به دست آوردن موقعیت مناسب و پایدار در بازارهای بین المللی است (کریمی هنجی، ۱۳۷۹، ۵). تحلیل و بررسی سالانه شاخص های رقابت پذیری در بخش های مختلف کشور و مقایسه رتبه کشورها با یکدیگر، چالش ها و نقاط ضعف و قوت و همچنین شناسایی پتانسیل ها در هر بخش را برای سیاستگذاران کشور قابل رؤیت و مشخص نموده و آنها را در برنامه ریزی و تدوین سیاست های آتی راهنمایی می نماید و از آنجا که رقابت پذیری، به عنوان اهرم رشد اقتصادی محسوب می گردد، شناخت توان کشور در بخش های رقابت پذیر و غیررقابتی می تواند دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی را به همراه داشته باشد. اعلام رتبه های رقابتی در بخش های مختلف سرمایه گذاران خارجی را با یک فضای شفاف در این عرصه مواجه می سازد و مشوق های لازم را در زمینه افزایش رقابت پذیری ایجاد می نماید (میراحسنی، ۱۳۹۲، ۱۸).

رضازاده، کازرونی، فشاری (۱۳۸۸) در تحقیقی با عنوان رهیافت پولی نسبت به نرخ ارز رسمی، مطالعه موردی در ایران، متغیرهای نرخ تورم، حجم نقدینگی و تولید ناخالص داخلی را موثر بر نرخ ارز رسمی (ارزش پول ملی) چنین نتیجه گیری کرده اند که نرخ تورم و حجم نقدینگی رابطه ای معکوس و تولید ناخالص داخلی رابطه ای مثبت با ارزش پول ملی دارند. تقوی و محمدی (۱۳۹۰) در تحقیقی به بررسی عوامل موثر بر نرخ ارز و تراز پرداخت هادر ایران پرداخته اند و به این نتیجه رسیده اند که تورم و مخارج دولت بر ارزش پول ملی تاثیر منفی و تولید ناخالص داخلی و درآمدهای نفتی و مالیاتی بر آن تاثیر مثبت دارند. در تحقیقی که توسط مجرد و رازینی در سال ۱۳۸۵ با عنوان رقابت پذیری مبتنی بر نرخ ارز موثر واقعی در ایران، انجام شده است متغیرهای بهره وری کل، رابطه مبادله و کسری بودجه، به عنوان عوامل تعیین کننده نرخ ارز موثر واقعی به کار رفته اند. پدرام (۱۳۷۷)، با استفاده از مدل ادواردز نشان می دهد که کاهش ارزش پول در بلندمدت موجب کاهش تولید خواهد شد. کاوند (۱۳۷۷)، در تحقیقی با عنوان " اثر تضعیف ارزش پول بر تراز تجاری چند کشور در حال توسعه و ایران از طریق روش کشش ها " در بازه زمانی (۱۹۶۸-۱۹۹۵) نشان می دهد که شرط مارشال - لرنر در بلندمدت برقرار است. رحیمی بروجردی (۱۳۷۲)، تحقیقی با عنوان " تاثیر کاهش ارزش پول بر تراز پرداخت های جمهوری اسلامی ایران " در بازه زمانی ۱۳۷۲-۱۳۵۸ انجام داده است. اسکویی (۱۳۷۲) در مقاله ای با عنوان: " اثرات کلان اقتصادی کاهش ارزش خارجی ریال ایران در دوران پس از انقلاب اسلامی " اثر کاهش ارزش خارجی پول بر تولید را مورد بررسی قرار داد. اسکویی، برای مطالعه تجربی ایران از

مدل ادواردز^۱ (۱۹۸۶) استفاده نموده است. آیزنمن و همکاران (۲۰۰۸)^۲ به ارزیابی اثرات ذخایر بین المللی، شوک های رابطه ی مبادله و ورود سرمایه بر نرخ ارزش حقیقی مؤثر پرداختند. بدین منظور، آنها از روش پانل دیتا برای داده های ۸۰ کشور در دوره ی ۲۰۰۴-۱۹۷۰ استفاده کردند. کودرت و همکاران (۲۰۰۸)^۳ به بررسی اثرگذاری رابطه ی مبادله بر نرخ ارز حقیقی برای کشورهای صادرکننده ی کالا و کشورهای صادرکننده های نفت می پردازد. در مطالعه دیگری از سوی رازین و کولینز در سال ۱۹۹۷ برای ۹۳ کشور برای دوره ۱۹۹۲-۱۹۷۵ صورت گرفته است، متغیرهایی مانند رابطه مبادله، جریان بلندمدت سرمایه، موازنه منابع، رشد ستانده نیروی کار نسبت به مازاد رشد پول و شوک های کوتاه مدت در ستانده، جذب و عرضه پول، به عنوان متغیرهای بنیادین اقتصادی مؤثر بر نرخ ارز واقعی در نظر گرفته شده اند. آگبولا (۲۰۰۴)^۴ در مقاله ای تحت عنوان "آیا کاهش ارزش پول تراز تجاری را بهبود می بخشد" به بررسی تاثیر کاهش ارزش پول روی تراز تجاری کشور غنا می پردازد. در این تحقیق داده ها سالانه بوده و دوره ۲۰۰۲-۱۹۷۰ را در بر می گیرد. مورلی (۱۹۹۲)^۵ در مقاله خود به نام "تأثیر کاهش ارزش پول در خلال برنامه های پایدارسازی در کشورهای کم توسعه یافته"، بیان می دارد که اقتصاددانان و سیاست گذاران پس از شوک نفتی، توجه خود را به تأثیر کاهش ارزش پول در خلال برنامه های پایدارسازی در کشورهای کم توسعه یافته معطوف کرده اند.

۳-روش شناسی پژوهش

از آنجایی که عنوان تحقیق حاضر عوامل مؤثر بر تغییر ارزش پول ملی و تاثیر آن بر شاخص رقابت پذیری است، لذا دو مدل در این تحقیق بررسی گردیده تا نتیجه گیری بهتری حاصل گردد. دو مدلی که در این تحقیق تخمین زده می شود عبارتند از:

۱- عوامل مؤثر بر تغییر ارزش پول ملی

۲- تاثیر ارزش پول ملی و سایر متغیرهای مستقل بر شاخص رقابت پذیری

مدل های مورد نظر به روش خودبازگشتی با وقفه های توزیعی (ARDL) و توسط نرم افزار Microfit 4.1 با وارد کردن داده های سالیانه از سال ۱۳۵۸ تا ۱۳۹۷ هجری شمسی که از سایت بانک مرکزی برگرفته شده است، تخمین زده می شوند. دلیل انتخاب این است که، برآوردهای روش ARDL به دلیل پرهیز از مشکلاتی همچون خود همبستگی و درون زایی، نا اریب و کارا هستند. همچنین این روش، روابط بلند مدت و کوتاه مدت بین متغیر وابسته و سایر متغیرهای توضیحی الگو را به طور همزمان تخمین می زند.

¹ -Edwards

² -Aizenman

³ -Coudert

⁴ -Agbola

⁵ -Moreli

در مدل تخمین تاثیر ارزش پول ملی و سایر متغیرهای مستقل بر شاخص رقابت پذیری مدل پایه مورد استفاده در این مقاله با کمی تغییرات از مدل مجرد-رازینی در تحقیقی که در سال ۱۳۸۵ با عنوان رقابت پذیری مبتنی بر نرخ ارز موثر واقعی در ایران، که متغیرهای بهره وری کل، رابطه مبادله و کسری بودجه، به عنوان عوامل تعیین کننده نرخ ارز موثر واقعی به کار رفته اند، برگرفته شده است. متغیر وابسته در این تحقیق نرخ ارز موثر واقعی به عنوان شاخص رقابت پذیری است و متغیرهای ارزش پول ملی، رابطه مبادله، کسری بودجه، مخارج دولت به عنوان متغیر مستقل مطرح هستند. انتظار می رود کسری بودجه و ارزش پول ملی تاثیر منفی و نرخ مبادله و بهروری تاثیر مثبت بر شاخص رقابت پذیری داشته باشند. نرخ ارز موثر واقعی به عنوان شاخص رقابت پذیری تعریف شده است. نحوه محاسبه بدین شرح است که ابتدا کشورهایی که با ایران روابط تجاری داشته اند براساس آمار گمرک مشخص و سپس کشورهایی که جمع سهم تجارت سالیانه آنها با ایران حدود ۷۰ درصد بوده نیز مشخص گردیده اند و بعد به صورت جداگانه وزن رقابت ایران با شریک تجاری محاسبه شده است و بعد از آن با به دست آوردن نرخ ارز و قیمت خرده فروشی ایران و شرکای تجاری نرخ ارز موثر واقعی محاسبه شده است. همچنین طبق تحقیقات ذکر شده در پیشینه تحقیق در مدل عوامل موثر بر تغییر ارزش پول ملی، عواملی که انتظار می رود تاثیر منفی بر ارزش پول ملی داشته باشند عبارتند از: نرخ تورم، کسری بودجه، دولتی شدن اقتصاد، تحریم های اقتصادی، چاپ پول بی پشتوانه، عدم ثبات سیاست های کلان اقتصادی و سیاسی، حجم نقدینگی، همچنین عواملی که انتظار می رود بر ارزش پول ملی تاثیر مثبت داشته باشند عبارتند از: درآمدهای نفتی، رشد اقتصادی و میزان ذخایر ارزی کشور و تراز پرداخت ها. به عنوان مثال رضازاده، کازرونی، فشاری (۱۳۸۸) در تحقیقی با عنوان رهیافت پولی نسبت به نرخ ارز رسمی، مطالعه موردی در ایران، متغیرهای نرخ تورم، حجم نقدینگی و تولید ناخالص داخلی را موثر بر نرخ ارز رسمی (ارزش پول ملی) چنین نتیجه گیری کرده اند که نرخ تورم و حجم نقدینگی رابطه ای معکوس و تولید ناخالص داخلی رابطه ای مثبت با ارزش پول ملی دارند. تقوی و محمدی (۱۳۹۰) در تحقیقی به بررسی عوامل موثر بر نرخ ارز و تراز پرداخت هادر ایران پرداخته اند و به این نتیجه رسیده اند که تورم و مخارج دولت تاثیر منفی و تولید ناخالص داخلی و درآمدهای نفتی و مالیاتی بر ارزش پول ملی تاثیر مثبت دارند. بنابراین با توجه به پژوهش ها و مطالب بالا به تخمین مدل های مورد نظر پرداخته می شود.

۴- یافته های تحقیق

۴-۱. برآورد مدل عوامل موثر بر ارزش پول ملی و نتایج آن

براساس مبانی نظری و پس از انجام برآوردهای مختلف و بررسی آنان از لحاظ نظری، تجربی، و معیارهای خوبی برازش، مدل تحقیق به صورت زیر ارائه می گردد:

$$\text{LEX} = C + B_1 \text{LINF}_t + B_2 \text{LOIL}_t + B_3 \text{LM}_t + B_4 \text{LGDP}_t + B_5 \text{LFER}_t + B_6 \text{LBP}_t \quad (۱) \text{رابطه}$$

که در آن:

LEX ارزش پول ملی بر حسب دلار، LINF نرخ تورم، LOIL درآمد نفتی، LM حجم نقدینگی، LGDP رشد اقتصادی

(تولید ملی) و LFER میزان ذخایر ارزی کشور و LBP تراز پرداخت ها می باشند.

۴-۱-۱. آزمون ساکن پذیری

برای بررسی متغیر ها از نظر ساکن پذیری از آزمون دیکی - فولر تعمیم یافته استفاده شده است. جدول (۱) نشان دهنده نتایج آزمون دیکی فولر تعمیم یافته برای متغیرهای مورد نظر است. همانطور که در جدول (۱) مشاهده می شود، در متغیرهای GDP، INF و قدر مطلق آماره ADF محاسباتی از قدر مطلق ADF جدول در سطح ۵ درصد کوچک تر و بدان معناست که متغیرها ساکن هستند.

جدول (۱): نتایج آزمون ساکن پذیری برای سطح متغیرها

نتیجه	ساکن پذیری در سطح با عرض از مبدأ و روند زمانی		ساکن پذیری در سطح با عرض از مبدأ و بدون روند زمانی		متغیر
	مقدار (ارزش) بحرانی	آماره آزمون	مقدار (ارزش) بحرانی	آماره آزمون	
غیر ساکن	-۳/۵۵	-۲/۶۱	-۲/۹	-۰/۳۹	EX
غیر ساکن	-۳/۵۵	-۳/۲۵	-۲/۹	۰/۵۸	FER
ساکن	-۳/۵۵	-۸/۳۳	-۲/۹	-۳/۵۵	M
غیر ساکن	-۳/۵۵	-۱/۲۸	-۲/۹	۰/۶۴	OIL
ساکن	-۳/۵۵	۴/۰۵	-۲/۹	-۳/۴۷	GDP
ساکن	-۳/۵۵	-۳/۵۹	-۲/۹	-۳/۶۸	INF
غیر ساکن	-۳/۵۵	-۱/۷۷	-۲/۹	۰/۹۶	BP

منبع: یافته‌های تحقیق

همانطور که مشاهده می‌شود، در تفاضل مرتبه اول متغیرهایی که در سطح ساکن نبوده‌اند قدرمطلق آمار ADF محاسباتی از قدرمطلق ADF جدول در سطح ۵ درصد بزرگ تر است و در نتیجه فرضیه صفر یعنی وجود ریشه واحد در تفاضل مرتبه اول متغیرهایی که در سطح ساکن نبوده‌اند رد می‌شود و متغیرها در تفاضل مرتبه اول ساکن هستند. نتیجه نهایی آزمون ساکن پذیری در جدول (۳) آمده است.

جدول (۲): نتایج آزمون ساکن پذیری متغیرها در تفاضل مرتبه اول

عوامل جبری	متغیر	ADF محاسباتی	ADF جدول	نتیجه آزمون
عرض از مبدأ عرض از مبدأ و روند	DFER	-۱۳/۶۹	-۲/۹۰	ساکن
		-۱۳/۶۶	-۳/۴۷	
عرض از مبدأ عرض از مبدأ و روند	DEX	-۱۲/۱	-۲/۹۰	ساکن
		-۱۲/۴۶	-۳/۴۷	
عرض از مبدأ عرض از مبدأ و روند	DOIL	-۵/۴۷	-۲/۹۰	ساکن
		-۵/۵۰	-۳/۴۷	
عرض از مبدأ عرض از مبدأ و روند	DBP	-۴/۱	-۲/۹۰	ساکن
		-۴/۶۱	-۳/۴۷	

مأخذ: یافته‌های تحقیق

چون متغیرهای مورد استفاده، همگی ساکن پذیر $I(0)$ نیستند، روش مورد استفاده الگوی خود همبسته با وقفه توزیع شده (ARDL) می‌باشد. پس از انتخاب حداکثر وقفه، با انتخاب معیار شوارتز-بیزین از بین معیارهایی مانند آکاییک، حنان-کوئین و ضریب تعیین تعدیل شده، وقفه های بهینه تعیین می‌شود.

۲-۱-۴. نتایج تخمین کوتاه مدت

۱-۲-۱-۴. تعیین وقفه بهینه

جدول (۳): مقدار آماره شوارتز- بیزین

وقفه	۱	۲	۳
آماره شوارتز - بیزین	۵۱/۰۷۶۱	۵۳/۶۸۴	۵۲/۷۱۳

مآخذ: یافته های تحقیق

با توجه به اینکه معیار شوارتز- بیزین در وقفه ۲ (۵۳/۶۸۴) به دست آمده است که نسبت به معیار شوارتز- بیزین در وقفه یک و وقفه سه بیشتر است، لذا حداکثر وقفه بهینه، دو در نظر گرفته شده است.

جدول (۴): نتایج ضرایب کوتاه مدت $ARDL(2,1,0,0,0,0)$

Variable	Coefficient	Standard Error	T-Ratio	P-Value
EX(-1)	۱/۲۱۶	۰/۰۵۳	۱۹/۰۶۱	۰/۰۰۰
EX(-2)	۰/۹۸	۰/۰۶۴	۱/۳۲	۰/۰۴۶
INF	-۰/۱۸۰۴	۰/۰۴۴	-۳/۲۹۷	۰/۰۳۱
INF(-1)	-۰/۰۵۲	۰/۱۱۵	-۲/۲۴۰	۰/۰۰۸
OIL	۰/۴۸۰	۰/۱۳۷	۳/۲۵	۰/۰۰۰
M	-۰/۴۱	۰/۱۲۵	-۴/۷۹	۰/۰۰۳
GDP	۰/۵۴۷	۰/۰۲۲	۲/۱۲۰	۰/۰۳۶
FER	۰/۰۱۳	۰/۰۱۴	۰/۹۷۸	۰/۰۳۰
BP	-۰/۳۱۵	۰/۰۰۵	-۳/۱۸۹	۰/۰۰۲
C	۲/۵۸	۴/۸۸۱	۲/۵۷۸	۰/۰۶۱
DW-Statistic=۲/۰۰۳ F-Stat= ۹۹۱ [۰/۰۰] Schwarz Bayesian Criterion = ۵۳/۶۸۴ R-Squared=۰/۹۸۴				
R- Bar-Squared=0/983				

مآخذ: یافته های تحقیق

همانطور که از جدول (۵) مشخص است، ضریب تعیین (۰/۹۸۴) و آماره $F(۹۹۱)$ ، نشان از قدرت توضیح دهنده بالای مدل دارد و مدل کلی معنادار است. همچنین از آنجایی که ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده به یکدیگر خیلی نزدیک هستند می توان نتیجه گرفت که با مشکل ورود متغیر زائد در مدل برآوردی رو به رو نبوده و اگر ضرائب بدست آمده از نرم افزار که در جدول (۴) مشخص شده اند را به صورت زیر جایگزین کنیم، مدل مورد نظر به صورت زیر قابل ارائه خواهد بود:

رابطه (۲)

$$EX = 1/26EX(-1) + 0/98EX(-2) - 0/18INF - 0/052INF(-1) + 0/48OIL - 0/41M + 0/547GDP + 0/013FER - 0/0315BP + 2/58$$

الف) با توجه به ضرایب مدل رگرسیون (۲) در قسمت قبل، مشاهده می کنیم که ضریب $EX(-1)$ یعنی β_1 دارای علامت مثبت بوده یعنی ارزش پول ملی در دوره قبل، باعث افزایش ارزش پول ملی در این دوره می شود.

ب) ضریب $EX(-2)$ یعنی β_2 حاکی از آن است که ارزش پول ملی در دو دوره قبل، باعث افزایش ارزش پول ملی در این دوره می شود.

ج) ضریب INF یعنی β_3 حاکی از آن است که نرخ تورم، باعث کاهش ارزش پول ملی می شود.

د) ضریب $INF(-1)$ یعنی β_4 مثبت و نشان دهنده تأثیر منفی نرخ تورم دوره قبل بر ارزش پول ملی است.

ر) ضریب OIL یعنی β_5 نشان دهنده تأثیر مثبت درآمد نفت بر افزایش ارزش پول ملی است.

ز) ضریب M یعنی β_6 حاکی از آن است که افزایش نرخ بهره جهانی، باعث افزایش ارزش پول ملی می شود.

ضریب GDP یعنی β_7 حاکی از آن است که افزایش درآمد ملی، باعث افزایش ارزش پول ملی می شود.

ه) ضریب FER یعنی β_8 حاکی از آن است که افزایش ذخیره ارزی، باعث افزایش ارزش پول ملی می شود.

ی) ضریب BP از نظر آماری معنادار می باشد و علامت منفی این ضریب یعنی β_9 حاکی از آن است که افزایش کسری تراز پرداخت ها، باعث کاهش ارزش پول ملی می شود.

۳-۱-۴. تخمین بلندمدت مدل

روش بنرجی، دولادو و مستر

جدول (۵): نتایج تخمین بلندمدت مدل به روش ARDL (2,1,0,0,0,0)

متغیر	ضریب	انحراف معیار	آماره T	سطح معناداری
INF	-۱/۴۷۰	۴/۳۲	-۱/۹۵۲	۰/۰۴۳
OIL	۰/۷۵۸	۰/۲۹۹	۲/۵۲۷	۰/۰۱۳
M	-۰/۴۳۲	۰/۱۷۵	-۳/۸۱۳	۰/۰۱۷
GDP	۰/۷۷۳	۰/۲۴۵	۰/۹۱۳	۰/۰۳۶
FER	۰/۳۷	۳/۲۵	۰/۶۸۵	۰/۰۰۷
BP	-۰/۲۳	۲/۷۵	-۳/۶۵	۰/۰۲۶
C	۷/۹۴	۱۰/۸۲۲	۱/۹۴۵	۰/۰۸۴

مأخذ: یافته های تحقیق

با ضرایب بلندمدت به دست آمده مدل به صورت زیر قابل ارائه است:

$$EX = 7/94 - 1/47INF + 0/758OIL - 0/432M + 0/773GDP + 0/37FER - 0/23BP \quad \text{رابطه (۳)}$$

با توجه به جدول قبل (۷) و داده های آن می توان گفت که:

(الف) در بلند مدت، یک واحد تغییر در نرخ تورم باعث کاهش ۱/۴۷ واحد در ضریب ارزش پول ملی می شود.

(ب) یعنی اگر یک واحد تغییر در متغیر درآمد نفتی ایجاد شود، باعث افزایش ۰/۷۵۸ واحد در ارزش پول ملی می شود.

(ج) یک واحد افزایش در درآمد ملی، ارزش پول ملی را به میزان ۰/۷۷۳ واحد افزایش می دهد.

(د) در بلند مدت یک واحد تغییر در متغیر ذخایر ارزی ایجاد شود، باعث افزایش ۰/۳۷ واحد در ارزش پول ملی می شود.

(ه) افزایش یک واحد کسری تراز پرداخت ها، باعث کاهش ارزش پول ملی به میزان ۰/۲۳ واحد می شود.

۴-۱-۴. تخمین الگوی تصحیح خطا^۶

ضریب الگوی تصحیح خطا معنادار و دارای علامت منفی است. با توجه به ضریب جمله تصحیح خطا که برابر ۰/۳۶۲ برآورد شده است، نتیجه می گیریم که در هر دوره حدود ۳۶ درصد از عدم تعادل ایجاد شده در متغیر وابسته، از مقادیر تعادلی بلند مدت خود در یک دوره، در دوره بعد تعدیل شده و از بین می رود. به عبارت دیگر اگر هرگونه شوک یا عدم تعالی در ارزش پول ملی ایجاد شود، پس از مدتی کمتر از سه سال دوباره به تعادل برخواهد گشت. بنابراین، حرکت به سمت تعادل نسبتاً خوب است. رابطه (۴)

$$EX=7/94-1/47INF+0/758OIL-0/432M+0/773GDP+0/37FER-0/23BP-0/472ECM(-1)$$

جدول (۶): نتایج الگوی تصحیح خطا

متغیر	ضریب	انحراف معیار	آماره T	سطح معناداری
INF	-۱/۳۵۲	۱/۴۹	۲/۴۵۸	۰/۰۲۴
OIL	۰/۵۳۸	۲/۱۷۹	۳/۶۲۱	۰/۰۳۶
M	-۰/۳۹۲	۱/۱۱۵	-۲/۸۴۴	۰/۰۰۹
GDP	۰/۸۷۱	۰/۶۸۵	۱/۸۱۳	۰/۰۲۱
FER	۰/۴۴	۳/۱۹	۰/۹۸۴	۰/۰۱۹
BP	-۰/۳۱	۱/۶۵	-۴/۷۹	۰/۰۲۲
ECM(-1)	۰/۳۶۲	۲/۷۳	۵/۶۹۱	۰/۰۰۳

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۴-۲. تخمین مدل شاخص رقابت پذیری (نرخ ارز موثر واقعی)

نرخ ارز موثر واقعی که در آن ارزش واحد پول کشور با توجه به نسبت قیمت های داخلی و خارجی و اثر وزنی سهم شرکای اصلی تجاری کشور و رابطه برابری دو جانبه ارزهای مربوطه تعدیل می شود، می تواند شاخص مناسب تری برای تحلیل رابطه تجاری و رقابت پذیری آن کشور محسوب شود. تغییرات نرخ ارز موثر واقعی به گونه ای منعکس کننده تحولات قیمت های داخلی و خارجی و هزینه نسبی کالاها در برابر شرکای اصلی تجاری است، از این رو در متون اقتصادی به رغم وجود محدودیت هایی در شاخص مورد بررسی به عنوان یکی از معیارهای سنجش رقابت پذیری استفاده می شود. با در نظر گرفتن محدودیت موجود و با رعایت

^۶. Error Correction Model (ECM)

جانب احتیاط، تحلیل تغییرات شاخص یادشده می تواند در ارزیابی رابطه تجاری و سنجش رقابت پذیری کشورها اطلاعات مفیدی را ارائه نماید. (اکبری، ۱۳۹۵، ۷)

مدل پایه مورد استفاده در این مقاله با کمی تغییرات از مدل مجرد-رازینی در تحقیقی که در سال ۱۳۸۵ با عنوان رقابت پذیری مبتنی بر نرخ ارز موثر واقعی در ایران، که متغیرهای بهره وری کل، رابطه مبادله و کسری بودجه، به عنوان عوامل تعیین کننده نرخ ارز موثر واقعی به کار رفته اند، برگرفته شده است. متغیر وابسته در این تحقیق نرخ ارز موثر واقعی به عنوان شاخص رقابت پذیری می باشد و متغیرهای ارزش پول ملی، رابطه مبادله، کسری بودجه، مخارج دولت به عنوان متغیر مستقل مطرح می باشند. همچنین آزمون ساکن پذیری براساس آزمون دیکی فولر تعمیم یافته می باشد. و همه متغیرها به صورت لگاریتمی می باشند. مدل مورد نظر به روش خودبازگشتی با وقفه های توزیعی (ARDL) و توسط نرم افزار Microfit 4.1 با وارد کردن داده های سالیانه از سال ۱۳۵۸ تا ۱۳۹۷ هجری شمسی تخمین زده می شوند.

۴-۲-۱. برآورد مدل و نتایج

براساس مبانی نظری و پس از انجام برآوردهای مختلف و بررسی آنان از لحاظ نظری، تجربی، و معیارهای خوبی برازش، مدل تحقیق بصورت زیر ارائه می گردد:

$$\text{LRER} = C + B_1 \text{LBD}_t + B_2 \text{LG}_t + B_3 \text{LTT}_t + B_4 \text{LEX}_t \quad (\text{رابطه } ۵)$$

که LRER نرخ ارز موثر واقعی می باشد. نحوه محاسبه بدین شرح است که ابتدا کشورهایی که با ایران روابط تجاری داشته اند براساس آمار گمرک مشخص شده اند و سپس کشورهایی که جمع سهم تجارت سالیانه آنها با ایران حدود ۷۰ درصد بوده مشخص گردیده و بعد به صورت جداگانه وزن رقابت ایران با هر کدام از شرکای تجاری محاسبه شده و بعد از آن با به دست آوردن نرخ ارز و قیمت خرده فروشی ایران و شرکای تجاری نرخ ارز موثر واقعی محاسبه شده است. لازم به ذکر است که

کلیه آمار استفاده شده از سایت بانک جهانی استخراج شده و همانند آن ساله پایه، سال ۱۳۸۴ (۲۰۰۵) در نظر گرفته شده است، LBDt کسری بودجه برحسب میلیارد ریال، LGt مخارج دولت برحسب میلیارد ریال، LTTt رابطه مبادله برحسب میلیارد ریال و LEXt ارزش پول ملی ریال برحسب دلار بازار آزاد می باشند.

۴-۲-۲. آزمون ساکن پذیری

همانطور که در جدول (۹) مشاهده می شود، در متغیرهای نرخ ارز موثر (RER)، کسری بودجه (BD) و رابطه مبادله (TT)، قدرمطلق آماره ADF محاسباتی از قدرمطلق ADF جدول در سطح ۵ درصد بزرگ تر می باشد. یعنی متغیرها ساکن هستند.

جدول (۷): نتایج آزمون ساکن پذیری برای سطح متغیرها

متغیر	نتایج آزمون ساکن پذیری در سطح با عرض از مبدأ و بدون روند زمانی		نتایج آزمون ساکن پذیری در سطح با عرض از مبدأ و روند زمانی		مقدار (ارزش) بحرانی
	آماره آزمون	مقدار (ارزش) بحرانی	آماره آزمون	مقدار (ارزش) بحرانی	
EX	-۱,۳۹	-۲,۹	-۲,۶۱	-۳,۵۵	غیر ساکن
G	-۱,۰۷	-۲,۹	-۱,۵۱	-۳,۵۵	غیر ساکن
TT	-۳,۲۱	-۲,۹	-۳,۸۹	-۳,۵۵	ساکن
BD	-۴,۴۲	-۲,۹	-۴,۶۵	-۳,۵۵	ساکن
RER	-۳,۸۴	-۲,۹	-۴,۰۵	-۳,۵۵	ساکن

مأخذ: یافته های تحقیق

در مرحله بعد آزمون ساکن پذیری بر روی تفاضل مرتبه اول متغیرهایی که در سطح ساکن نبوده اند (مخارج دولت (G) و ارزش پول ملی بر حسب دلار (EX))، صورت گرفته است. نتایج در جدول (۱۰) آمده است.

جدول (۸): نتایج آزمون ساکن پذیری متغیرها در تفاضل مرتبه اول

عوامل جبری	متغیر	ADF محاسباتی	ADF جدول	نتیجه آزمون
عرض از مبدأ عرض از مبدأ و روند	DG	-۵,۲۷ -۵,۷۴	-۲/۹۵ -۳/۵۷	ساکن
	DEX	-۱۲/۱ -۱۲/۴۶	-۲/۹۵ -۳/۵۷	ساکن

مأخذ: یافته های تحقیق

۳-۲-۴. تخمین کوتاه مدت مدل

حداکثر وقفه های مدل را مطابق معیار شوارتز- بیزین، مساوی ۱ قرار داده و نرم افزار Microfit 4.1 مدل $ARDL(1,0,0,0)$ را به عنوان بهترین مدل برآوردی انتخاب می کند که خلاصه نتایج این مدل در جدول (۱۱) ارائه شده است.

جدول (۹): نتایج ضرایب کوتاه مدت $ARDL(1,0,0,0)$

Variable	Coefficient	Standard Error	T-Ratio	P-Value
RER(-1)	۱/۱۶	۰/۰۳۱	۷/۴۴	۰/۰۰۰
BD	۰/۰۹۸	۰/۱۵۸	۲/۵۸	۰/۰۱۵
G	۰/۱۲	۰/۱۸۶	۳/۶۶	۰/۰۰۱
TT	-۰/۱۴۷	۰/۰۴۲	-۳/۴۷	۰/۰۰۲
EX	-۰/۳۴۲	۰/۱۹۱	-۱/۷۸	۰/۰۳۴
C	-۲/۵۱	۹/۸۵۱	-۰/۲۵۴	۰/۸۱
$DWStatistic = ۱۳۰ [۰/۰۰]$ $F-Stat = ۰/۹۵۸$ $R-Bar-Squared = ۰/۹۶۵$ $R-Squared = ۰/۹۶۲$ $-۷۷/۷۲ = Schwarz Bayesian Criterion$				

مأخذ: یافته های تحقیق

همانطور که از جدول (۱۱) مشخص است، ضریب تعیین (۰/۹۶۵) و آماره $F(۱۳۰/۲۵)$ ، نشان از قدرت توضیح دهنده بالایی مدل دارد و مدل کلی معنادار است. اگر ضرایب به دست آمده از نرم افزار که در جدول (۱۱) مشخص شده اند را در جدول به صورت زیر جایگزین کنیم، خواهیم داشت:

$$RER = 1/16RER(-1) + 0/098BD + 0/12G - 0/147TT - 0/342EX - 2/51C \quad (۶)$$

الف) با توجه به ضرایب مدل رگرسیون (۵) در قسمت قبل، مشاهده می کنیم که ضریب نرخ ارز موثر واقعی با وقفه $RER(-1)$ یعنی β_1 دارای علامت مثبت بوده و از نظر آماری معنادار است. یعنی یک درصد افزایش در نرخ ارز موثر واقعی در دوره قبل، باعث افزایش نرخ ارز موثر واقعی به اندازه ۱/۱۶ درصد در این دوره می شود.

ب) یک درصد افزایش در ضریب کسری بودجه یعنی β_2 ، باعث افزایش نرخ ارز موثر واقعی به اندازه ۰/۰۹۸ درصد در این دوره می شود.

ج) یک درصد افزایش در ضریب مخارج دولتی یعنی β_3 ، باعث افزایش نرخ ارز موثر واقعی به اندازه ۰/۱۲ درصد می شود.

د) یک درصد افزایش در ضریب رابطه مبادله یعنی β_4 ، باعث کاهش نرخ ارز موثر واقعی به اندازه ۰/۱۴۷ درصد می شود.

ه) یک درصد افزایش در ضریب ارزش پول ملی برحسب دلار یعنی 5β ، باعث کاهش نرخ ارز موثر واقعی به اندازه $0/342$ درصد می شود.

۴-۲-۴. تخمین بلندمدت مدل

جدول (۱۰): نتایج تخمین بلندمدت مدل تابع نرخ ارز موثر واقعی $ARDL(1,0,0)$

سطح معناداری	آماره T	انحراف معیار	ضریب	متغیر
0/017	3/074	0/108	0/124	BD
0/003	3/543	0/129	0/160	G
0/005	-3/544	0/547	-0/181	TT
0/031	-2/582	0/067	-0/513	EX
0/601	-0/629	2/858	-10/372	C

مأخذ: یافته های تحقیق

مدل بلندمدت با ضرایب بدست آمده به صورت زیر می باشد:

$$RER = 0/124BD + 0/16G - 0/18TT - 0/51EX - 10/3C$$

الف) در بلند مدت یک واحد تغییر در کسری بودجه باعث افزایش $0/124$ واحد تغییر در نرخ ارز موثر واقعی می شود.

ب) اگر در بلند مدت یک واحد تغییر در متغیر مخارج دولت ایجاد شود، باعث افزایش $0/16$ واحد در نرخ ارز موثر واقعی می شود.

ج) یک واحد افزایش در رابطه مبادله، نرخ ارز موثر واقعی را به میزان $0/181$ واحد کاهش می دهد.

د) همچنین متغیر ارزش پول ملی بر حسب دلار دارای ضریبی با علامت منفی می باشد. در واقع هر یک واحد تغییر در این متغیر باعث کاهش $0/51$ واحد در نرخ ارز موثر واقعی شده است.

۵-۲-۴. تخمین الگوی تصحیح خطا:

این ضریب معنادار و دارای علامت منفی است، بنابراین چون ضریب ECM، بین صفر و منهای یک و معنادار است، وجود رابطه ی هم جمعی (بلند مدت) بین متغیرها، از این روش نیز تأیید می شود. با توجه به ضریب جمله تصحیح خطا (ECT) که برابر

$0/472$ برآورد شده است، نتیجه ای که می گیریم این است که در هر دوره حدود ۴۷ درصد از عدم تعادل ایجاد شده در متغیر وابسته، از مقادیر تعادلی بلند مدت خود در یک دوره، در دوره بعد تعدیل شده و از بین می رود. به عبارت دیگر اگر هرگونه شوک یا عدم تعالی در توسعه مالی ایجاد شود، پس از مدتی حدود دو سال دوباره به تعادل برخواهد گشت. بنابراین، حرکت به سمت تعادل نسبتاً خوب است.

جدول (۱۱): نتایج الگوی تصحیح خطا

سطح معناداری	آماره T	انحراف معیار	ضریب	نام متغیر
0/018	2/58	0/158	0/096	d BD
0/002	3/66	0/186	0/117	d G
0/003	-3/47	0/042	-0/143	d TT
0/034	-1/78	0/191	-0/340	d EX
0/81	-0/254	9/851	-2/31	dc
0/000	-5/407	0/067	-0/472	ECM(-1)

مأخذ: یافته های تحقیق

۵- جمع بندی و پیشنهادات

از موضوعات مهم هر کشوری به خصوص کشورهای در حال توسعه، نوسانات ارزش پول داخلی و تاثیر آن بر شاخص های رقابت پذیری است. ارزش پول ملی هر کشوری ارتباط نزدیکی با توان اقتصادی، رشد مستمر و پایدار تولید کالاهای فیزیکی در هر کشور دارد، هر چه پایداری تولید ادامه داشته باشد، شاخص قیمت ها با ثبات تر می شود. در تحقیق حاضر این فرضیه که نوسانات ارزش پول داخلی تاثیر منفی بر شاخص رقابت پذیری ایران داشته است مورد آزمون قرار گرفت. ضعف تولیدات صنعتی، بالا بودن شدید نرخ تورم و فقدان یک نظام ارزی باز در ایران از دلایل مهم سقوط ارزش ریال ایران محسوب می شوند. تحریم ها و تیرگی مناسبات بین المللی، از دلایل دیگر کاهش ارزش ریال و قدرت پولی ایران در بازار بین المللی ارزی است. بنابراین با کاهش مستمر ارزش ریال، هزینه های تولید نیز به علت اینکه بیشتر کالاهای وارداتی کشور کالاهای واسطه ای و سرمایه ای است، بالا رفته و باعث کاهش صادرات و در نتیجه کاهش قدرت رقابت پذیری کشور در عرصه جهانی شده است. همچنین نتایج تحقیق نشان می دهند که در کوتاه مدت و بلندمدت کسری بودجه و مخارج دولتی تاثیر مثبت و رابطه مبادله و ارزش پول ملی تاثیر منفی بر شاخص رقابت پذیری کشور (نرخ ارز موثر واقعی) داشته اند. دولت با استفاده از راهکارهای عملی از قبیل جلوگیری از مخارج اضافی دولت و افزایش شدید نقدینگی در جامعه و کاهش تبدیل دلارهای نفتی به ریال، نسبت به کاهش نرخ تورم اقدام نماید تا ضمن عدم افزایش هزینه های تولید در مقایسه با کشورهای دیگر، قدرت رقابت پذیری اقتصاد ملی و بخش های تولیدی کشور در برابر سایر کشورهای دنیا، کمتر تضعیف شود. دولت باید به گونه ای عمل نماید که از کسری بودجه جلوگیری کند. این امر سبب خواهد شد که فشار کمتری بر قیمت ها در جهت افزایش وارد آید، نتیجه آن نیز افزایش صادرات و کاهش واردات و بهبود تراز تجاری در نتیجه بهبود رقابت پذیری کشور خواهد بود. دولت، مجلس می توانند با وضع قوانین مناسب از بخش تولیدی حمایت کنند و سرمایه ها را از بخش خدماتی و واسطه ای به بخش تولید واقعی هدایت کنند و با افزایش بهره وری در تولید باعث توسعه صادرات و از کاهش ارزش پول ملی جلوگیری نمایند. از طرف سومی مسئولان باید با مهار تورم و ارتباط با نهادهای بین المللی و رفع تحریم ها به ثبات ارزش پول ملی و در نتیجه افزایش قدرت رقابت پذیری کشور کمک نمایند.

منابع

- اکبری، محمد، ۱۳۹۵ محاسبه نرخهای ارز مؤثر اسمی و واقعی در اقتصاد ایران، فصلنامه روند، سال بیست و سوم، شماره ۷۴، صص ۱۳۵-۱۶۲
- ایروانی، محمدجواد، ۱۳۸۹، بررسی شاخص رقابت پذیری جهانی فضای کسب و کار جایگاه ایران و بایسته های آن، مهرماه، ۱۳۸۹، فصلنامه فرآیند مدیریت و توسعه شماره ۳، دوره ۲۴، صص ۴۴-۷۰
- پرهیزکار، محمد، ۱۳۸۸، بررسی نحوه اثر پذیری صنعت لاستیک کشور از سیاست های ارزی، ۱۳۸۸، فصلنامه مطالعات مدیریت راهبردی شماره ۴، دوره ۱، صص ۱۸-۳۷
- تقوی، مهدی و نعمتی زاده، سینا، ۱۳۸۲، اثر متغیرهای کلان اقتصادی بر صادرات غیرنفتی در اقتصاد ایران، پژوهشنامه بازرگانی، ۱۳۸۳، دوره ۴، شماره ۱۴، صص ۷۱-۹۶
- توکلی، اکبر و سیاح، محسن، ۱۳۸۹، تأثیر نوسانات نرخ ارز بر فعالیت های اقتصادی کشور، فصلنامه پول و اقتصاد، ۱۳۸۹، دوره ۲، شماره ۴، صص ۵۹-۷۴
- سید مومن کا شی، محمدرضا، رابطه تورم و کسری بودجه در اقتصاد ایران، کارشناسی ارشد، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا همدان، ۱۳۸۹، پایان نامه کارشناسی ارشد
- شقاقی شهری، وحید، بررسی متغیرهای کلان اقتصادی مؤثر بر کسری حساب جاری ایران، کارشناسی ارشد اقتصاد، دانشکده اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۸۳، پایان نامه کارشناسی ارشد
- طبیبی سید کمال، آذربایجانی کریم، مصری نژاد شیرین، ۱۳۸۷، اندازه گیری درجه رقابت پذیری بین المللی صادرات بین شرکای تجاری منتخب ایران، پژوهشنامه اقتصادی، ۱۳۸۷، دوره ۸، شماره ۲، صص ۱۳۱-۱۵۱
- مجرد محمد جعفر، علی رازینی ابراهیم، ۱۳۸۶، رقابت پذیری مبتنی بر نرخ ارز مؤثر واقعی در ایران، پژوهشنامه اقتصادی، ۱۳۸۶، دوره ۷، شماره ۳، صص ۱۳۱-۱۷۹
- منافی انور وحید، عوامل مؤثر بر تغییرات ارزش پول داخلی و تأثیر آن بر شاخص های رقابت پذیری در اقتصاد ایران ۸۸-۱۳۵۸، کارشناسی ارشد، علوم اقتصادی، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه پیام نور تهران، ۱۳۹۱، پایان نامه کارشناسی ارشد
- مهرآرا محسن، مرادی مهدی، ۱۳۸۷، بررسی تأثیرات کسری بودجه، نرخ ارز حقیقی و رابطه مبادله بر کسری حساب جاری کشور های صادر کننده نفت عضو اوپک، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، ۱۳۸۷، شماره ۴۷، صص ۱۴۱-۱۶۷
- مهرابی، حسین و جوادان، ابراهیم، (۱۳۸۹)، تأثیر نااطمینانی نرخ ارز واقعی بر رشد بخش کشاورزی در ایران، مجله اقتصاد کشاورزی، ۱۳۹۰، دوره ۳، شماره ۱، صص ۲۷-۴۶
- میراحسنی، منیرالسادات، ۱۳۹۲، بررسی تغییرات شاخص های رقابت پذیری ایران طی سال های گذشته و جایگاه ایران بین کشورهای منطقه و جهان در سال های ۲۰۱۳-۲۰۱۲، مجله اقتصادی، سال سیزدهم، شماره ۱، صص ۲۵-۴۴
- نجار زاده، رضا و عاقلی، لطفعلی و شقاقی شهری، وحید، ۱۳۸۸، تأثیر رابطه مبادله و نرخ ارز واقعی بر کسری بخش تجارت خارجی اقتصاد ایران، فصلنامه پژوهش های اقتصادی، سال نهم، شماره دوم، صص ۷۳-۱۰۲

• Aizenman, J & Riera D. C (2008), Real Exchange Rate and International Reserves in the Era of Growing Financial and Trade Integration, The Review Of Economics and Statistics , Vol. 90, No. 4, Pages 812-81

• Agénor, P. (1991). Output, devaluation and the real exchange rate in developing countries. Weltwirtschaftliches Archive, Band 127, 19-41.

• Bahmani-Oskooee, M & Kandil, M. (2007). Exchange Rate Fluctuations and Output in Oil-Producing Countries: The Case of Iran. IMF Working Paper, 113, from <http://imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp07113.pdf>

18-Bahmani-Oskooee, M. and Nasir, A. (2004), ARDL Approach to Test the Productivity Bias Hypothesis , Review of Development Economics , 8 (3):484-488.

• Couderet V. & Couharde C. & Mignon V. (2008), Do Terms of Trade Drive Real Exchange Rates? Comparing Oil and Commodity Currencies, Working Papers 2008-32, CEPII Research Center.

• Engle, R. F., and C. W. J. Granger (1987). "Co-integration and error correction: representation, estimation, and testing", Econometrica, 55, 251-276.

• Edwards, S., Real Exchange Rate Devaluation and Adjustment: Exchange Rate Policy in Developing Countries. The IMF Press, Cambridge, England., 1991.

• Grier, Kevin B., Smallwood, Aaron D. (2006) Uncertainty and Export Performance: Evidence from 18 Countries, Department of Economics, University of Oklahoma.

• Khan, M and Lizodo, S. "Devaluation, Fiscal Deficits and the Real Exchange Rate", World Bank Economic Review, No.12, (1986).

- Perron, P. (1989), The Great Crash, the Oil Price Shock, and the Unit Root Hypothesis, *Econometrica*, 57(6): 1361–1401, 1989
- Pesaran, M.H. and Pesaran, B. (1996), *Working with Microfit 4.0: Interactive Econometric Analysis*, Oxford: *Oxford University Press*.
- Rey, Serge (2006), Effective Exchange Rate Volatility and MENA Countries' Exports to the EU, *Journal of Economic Development*, Vol 31, Number 2.
- Wang, Kai-Li; Barret Christopher B. (2007), A New Look at the Trade Volume Effects of Real Exchange Rate Risk, Forthcoming in *Journal of Agricultural and Resource economic*.

Factors Affecting the Changes in the Value of the National Currency and Its Impact on the Competitiveness Index in the Iranian Economy during (1979-2016)

Vahid manafi anvar¹

Received: 2021/02/06 Accepted: 2022/12/25

Abstract

Today, the value of the national currency is not only influenced by the domestic economic policies of each country, but any economic and political events in the international arena will also affect the value of the domestic currency and, consequently, the economy. The core of macroeconomics in a flexible foreign exchange system is the role of the exchange rate in influencing the country's competitiveness in the global market for goods in the country. If the price of goods produced in the country decreases relative to the price of competing goods in the global market, it will increase the competitiveness of the country and vice versa. Countries whose currency revenues are received from industrial exports usually try to control domestic inflation and maintain a nominal exchange rate in order to maintain a balance of payments, so that their competitiveness in the global market can not be distorted. On the other hand, in today's world, increasing the level of living and prosperity of individuals in a country depends on the competitiveness of companies and firms operating in the country. Therefore, the purpose of this study is to investigate changes in the value of the national currency and its impact on the competitiveness index in the Iranian economy during the period of 1979-2018. The estimation of the equations is carried out using Distributed Layer Method (ARDL) using Microfit4.1 software. In this study, two econometric models are estimated. At first, the model of the factors influencing the changes in the value of the national currency has been estimated and then the model of the effect of the value of the national currency and other independent variables on the competitiveness index (real effective exchange rate) has been evaluated. . The results show that the competitiveness index has been constantly decreasing with the devaluation of the national currency.

Key Words: ARDL, competitiveness index, effective real exchange rate, exchange rate, Value of money

JEL Classification : E52, F31, F41, P52

¹ .P.hd student in Economic, Payamnoor University of Tehran, Tehran ,Iran, vahidm15@yahoo.com